

به نام خدا

از حمایت تا نشاط تحصیلی دانش آموزان

مولفان :

مرتضی خسروی
فرانک زارعی قبادی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: خسروی، مرتضی، ۱۳۷۵-
عنوان و نام پدیدآور: از حمایت تا نشاط تحصیلی دانش‌آموزان/ مولفان مرتضی خسروی، فرانک
زارعی قبادی.

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری: ۶۹ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۴۸۷-۴

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۵۷ - ۶۹.

موضوع: پیشرفت تحصیلی -- جنبه‌های روان‌شناسی

Promotion (School)-- Psychological aspects

موفقیت تحصیلی -- جنبه‌های روان‌شناسی

Academic achievement -- Psychological aspects

Students -- Mental health

شاگردان -- بهداشت روانی

Motivation in education

انگیزش در آموزش و پرورش

شناسه افزوده: زارعی قبادی، فرانک، ۱۳۵۴-

رده بندی کنگره: LB۱۰۶۰

رده بندی دیویی: ۳۷۰/۱۵۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۶۱۵۴۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: از حمایت تا نشاط تحصیلی دانش‌آموزان

مولفان: مرتضی خسروی - فرانک زارعی قبادی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه‌آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۵۶۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۴۸۷-۴

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

۷	..... مقدمه
۱۷	..... فصل دوم
۱۷	..... مبانی نظری و پیشینه پژوهش
۱۸	..... سرزندگی تحصیلی
۱۹	..... تعریف سرزندگی تحصیلی
۲۰	..... اهمیت سرزندگی تحصیلی
۲۰	..... ارتقای سرزندگی تحصیلی
۲۱	..... اثرات و پیامدهای سرزندگی تحصیلی
۲۳	..... تاریخچه سرزندگی
۲۴	..... نظریه‌های سرزندگی
۲۴	..... نظریه جبرانی
۲۴	..... نظریه چالش
۲۴	..... نظریه محافظتی یا مدل مصونیت در مقابل آسیب‌پذیری
۲۵	..... مدل زیستی روانی معنوی در سرزندگی
۲۵	..... اشتیاق تحصیلی
۲۹	..... انگیزش
۳۱	..... مؤلفه‌های مرتبط با اشتیاق تحصیلی
۳۱	..... اشتیاق تحصیلی شناختی
۳۲	..... اشتیاق تحصیلی انگیزشی (عاطفی):

۳۲	..... اشتیاق تحصیلی رفتاری:
۳۴	..... مدل‌های اشتیاق تحصیلی
۳۴	..... مدل بلومنفیلد و پاریس (۲۰۰۴)
۳۴	..... مدل رومبرگر و لارسون (۱۹۹۷)
۳۴	..... مدل نیومن، والگ، لامبورن (۱۹۹۲)
۳۵	..... مدل شوفلی و سالانوا
۳۵	..... بی‌صداقتی تحصیلی
۳۵	..... رواج عدم صداقت تحصیلی
۳۶	..... تعریف بی‌صداقتی تحصیلی
۳۸	..... عوامل مرتبط با بی‌صداقتی تحصیلی
۳۹	..... عوامل داخلی
۴۲	..... عوامل خارجی
۴۴	..... حمایت تحصیلی
۴۴	..... حمایت
۴۶	..... منابع حمایت
۴۶	..... شخصیت معلم و فشارهای روانی معلم
۴۸	..... امنیت عاطفی معلم
۴۹	..... نگرش‌های معلم
۴۹	..... سبک‌های معلم
۵۰	..... ارزش صحبت کردن معلم
۵۰	..... حمایت تحصیلی خانواده (والدین)
۵۱	..... مفهوم و تعریف حمایت همسالان

۵۲	..... نظریات حمایت تحصیلی
۵۲	..... نظریه شناختی اجتماعی
۵۳	..... نظریه شناختی اجتماعی
۵۳	..... نظریه یادگیری اجتماعی
۵۳	..... نظریه خودپنداری
۵۴	..... روابط متقابل: رفتار - شخص - محیط
۵۷	..... فهرست منابع

فصل اول

کلیات

مقدمه

یکی از اهداف عمده آموزش و پرورش به‌عنوان رکن اساسی جامعه تربیت کودکان و نوجوانان سازگار با محیط است سازگاری و هماهنگ شدن با خود و محیط پیرامون خود برای هر موجود زنده‌ای ضرورتی حیاتی است، تلاش روزمره آدمیان جملگی بر حول سازگاری دور می‌زند. هر انسان هوشیارانه یا نا هوشیارانه می‌کوشد، نیازهای متنوع و گاه متعارض خود را در محیطی که در آن زندگی می‌کند، برآورده سازد. سازگاری توانایی آمیزش، انطباق، مصالحه، همکاری و کنار آمدن با خود، محیط و دیگران تعریف شده است (ساقی و رجایی، ۱۳۸۷). برای متصدیان تعلیم و تربیت همیشه جای تأمل وجود داشته است که چرا برخی دانش‌آموزان نمی‌توانند خود را با محیط آموزشی و سطح انتظارات ناشی از محیط آموزشی سازگار کنند؟ چرا برخی از دانش‌آموزان در امر تحصیل سازگارند و برخی ناسازگار؟ چرا برخی از دانش‌آموزان تقلب می‌کنند و برخی نه؟ چرا برخی از دانش‌آموزان دچار مشکلات رفتاری، آموزشی و بین فردی می‌شوند؟ مشکلات ناسازگاری موضوع روز بوده و رابطه‌ی مستقیمی با افزایش فشارهای عاطفی و هیجانی و بروز مشکلات جدید دارد (میلانی فر، ۱۳۹۲). انسان در گستره‌ی زندگی مسیر پرفرازونشیبی را طی می‌کند که سرشار از چالش‌ها و فرصت‌هاست و در برخورد با چالش‌ها از توانمندی‌هایش بهره می‌گیرد تا با موقعیت‌های مختلف و چالش‌ها و تهدیدهای ناشی از آن سازگار شود (کار، ۱۹۳۴)، ترجمه‌ی شریفی و نجفی زند، ۱۳۸۵).

بخش قابل توجهی از چالش‌های زندگی مربوط به چالش‌های تحصیلی در دوران تحصیل (نمرات ضعیف، استرس، تهدید اعتماد به نفس، کاهش انگیزش و ...) می‌باشد. از این رو سازگاری و انطباق دانش‌آموزان با این فشارها و چالش در بهینه کردن عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اهمیت ویژه‌ای دارد. سرزندگی تحصیلی به‌عنوان یکی از جنبه‌های سازگاری دانش‌آموزان با فشارها و چالش‌های تحصیلی همواره مورد توجه دانشمندان تعلیم و تربیت قرار گرفته است؛ و از مسائل مورد توجه مدیران است. یکی از عوامل کلیدی مؤثر در موفقیت دانش‌آموزان، مفهوم سرزندگی تحصیلی و اشتیاق تحصیلی^۱ است (والکر، ۲۰۱۴). در سال‌های اخیر، پژوهشگران مختلف در حوزه یادگیری به مفهوم اشتیاق به تحصیل، سرزندگی

1. Academic engagement

2. Walker

تحصیلی و حمایت تحصیلی پرداخته‌اند. بسیاری از معلمان ابراز کرده‌اند که ما دانش‌آموزانی مشتاق می‌خواهیم که موضوعات درسی‌مان را با آن‌ها سهیم شویم، دانش‌آموزانی که قلب‌ها و ذهن‌هایشان را مشتاقانه به فرآیند یادگیری اختصاص می‌دهند. این معلمان اشتیاق و درگیری دانش‌آموزان را به یادگیری فعال ارتباط داده و آن را یک فرآیند پویا می‌سازند. آنان بیان می‌دارند که داشتن یک کلاس مملو از دانش‌آموزان دارای انگیزه و مشتاق، بااهمیت است؛ زیرا اگر اشتیاق وجود نداشته باشد یادگیری اتفاق نخواهد افتاد (بارکلی، ۲۰۰۹).

از طرف دیگر امروزه محیط‌های تحصیلی خالی از چالش نیستند و دانش‌آموزانی می‌توانند با این چالش‌ها سازگار شوند که سرزندگی تحصیلی بالایی را تجربه کنند، بنابراین شناسایی عوامل مؤثر بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان ضروری خواهد بود. در مقابل، به نظر می‌رسد که بی‌صدقاتی تحصیلی یک مشکل فراگیر در نظام‌های آموزش عالی در کشورهای سراسر جهان باشد (ماگنوس، پولتروویچ، دانیلوف، ساوانف، ۲۰۰۲) (بی‌صدقاتی تحصیلی) با ورود فراگیران به نظام آموزشی آغاز و شامل همه‌ی گروه‌های سنی در نظام آموزشی نیز می‌گردد. بی‌صدقاتی تحصیلی در میان دانش‌آموزان مدارس ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم و همچنین دانشجویان دانشگاه‌ها رایج است؛ اما پژوهش‌های متعدد بیانگر این موضوع‌اند که بی‌صدقاتی تحصیلی در مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌ها نسبت به سایر دوره‌های تحصیلی بیشتر هست. (اندرمن و مرداک، ۲۰۰۷). تقلب به‌عنوان نماد بی‌صدقاتی تحصیلی در بین همه پایه‌های تحصیلی از مقطع ابتدایی تا دانشگاه امری رایج است و به محدوده جغرافیایی خاص و مشخصی تعلق ندارد همچنین تحقیقات گذشته نشان داده است که حمایت تحصیلی (مرادی، دهقانی‌زاده، سلیمانی، خشاب، ۱۳۹۴).

¹ Barkley

² Magnus, Polterovich, Danilov & Savvateev

³ Anderman and Mordecai

در زندگی روزانه مدرسه، دانش‌آموزان با چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره روبرو هستند. برخی از دانش‌آموزان در مقابله با این موانع و چالش‌ها موفق، اما برخی دیگر در این زمینه ناموفق هستند. از این‌رو درک و چگونگی سازگاری با چالش‌های تحصیلی باید مورد توجه جدی پژوهشگران تعلیم و تربیت قرار بگیرد. از جمله توانمندی‌هایی که در سازگاری تحصیلی یادگیرندگان مورد توجه قرار گرفته، سرزندگی تحصیلی است (اورنگ و رحیمی اورنگ، ۱۳۹۵) سرزندگی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی در بسیاری از سیستم‌های تحقیقاتی در نظر گرفته می‌شود. اهمیت توجه به آن مسئله تا حدی است که امروزه در مورد بهزیستی ذهنی شاخص‌های ملی تهیه می‌شود و آن‌قدر این مسئله اهمیت دارد که هر کشور یک شاخص بهزیستی ذهنی را برای جامعه خود ساخته است (مارتین، ۲۰۱۴) سرزندگی به‌عنوان حسی آشنا معرفی شده است که تاریخچه‌ی آن مربوط به مکاتب سلامت روانی است. به اعتقاد (رایان و فردریک، ۱۹۹۷) سرزندگی تحصیلی انرژی نشایت گرفته از خود فرد است و این انرژی از منابع درونی و نه تهدید اشخاص در محیط، نشئت می‌گیرد؛ به عبارت دیگر، سرزندگی احساس سرزنده بودن، نه تحریک و نه اجبار دادن آن است. در واقع سرزندگی بازتاب سلامت روان‌شناختی و جسمی است (دیوینز، ۲۰۱۴). با توجه به اینکه دانش‌آموزان بالای ۱۸-۱۵ سال در محیط آموزشی قرار دارند، بهتر است که پیشایندها یا عوامل تأثیرگذار بر روی ظرفیت دانش‌آموزان در برخورد با چالش‌های تحصیلی که موجب سرزندگی است، شناسایی شوند پیشایندهای سرزندگی تحصیلی در سه سطح مختلف روانی، عوامل مربوط به مدرسه و مشارکت در فرایند تحصیل و عوامل مربوط به خانواده و همسالان مورد توجه قرار گرفته است. (مارتین و مارش، ۲۰۰۸).

سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد تأثیر می‌گذارد و در آنچه لیاقت‌ها و توانایی‌ها به بار می‌نشیند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود، اما در زندگی روزانه‌ی تحصیلی، دانش‌آموزان ممکن است با انواع چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره (از جمله نمرات ضعیف، س روح استرس، تهدید اعتماد به نفس در نتیجه‌ی عملکرد، کاهش انگیزش و تعامل و...) مواجه می‌شوند که بر سرزندگی تحصیلی آن‌ها تأثیرات منفی بر جای می‌گذارد. برخی از دانش‌آموزان

¹ Martin

² Ryan and Frederick

³ Diogenes

⁴ Martin & Marsh